בס"ד, י"ד כסלו התשפ"ז

## ערכין ז' – יוצא ליהרג, אשה מעוברת שנהרגה וערך מינימלי ומקסימלי

**שאלות:**

1. ירון הזיק לבני ואחר כך הוצא להורג. בני יכול לגבות את הנזק מהיורשים?

### יוצא ליהרג: תשלומים וקרבנות

בסוף הדף הקודם הגמרא הביאה אפשרות נוספת למחלוקת **רבה** ו**רב יוסף** לגבי ברייתא ש**רבי שמעון בן אלעזר** אומר בה שהיוצא ליהרג שחבל באחרים פטור, כי "לא ניתן לחזרת עמידת בית דין". הגמרא שואלת האם **תנא קמא** סבור שניתן להחזירו לדין, והרי אין מענים את דינו!
**רב יוסף** מסביר שלדעת כולם לא מחזירים אותו, והם חלוקים אם מלוה על פה נגבית מהיורשים: **תנא קמא** סבור שכן, ו**רבי שמעון בן אלעזר** סבור שלא. **רבה** סובר שלדעת הכל מלוה על פה לא נגבית מהיורשים, והם חלוקים אם חוב שכתוב בתורה נחשב ככתוב בשטר: **תנא קמא** סבור שכן, ו**רבי שמעון בן אלעזר** סבור שלא.

הגמרא מקשה על ההסבר הראשון שמדובר ביוצא ליהרג שהזיק והסברא שחוב שכתוב בתורה לא נגבה מהיורשים, מברייתא שאומרת שאם שור נפל לבור ברשות הרבים והרג את החופר, בעל השור פטור, ולא עוד אלא שאם השור מת בבור יורשי החופר חייבים לשלם לבעליו! והרי יורשים לא משלמים לפי הסברא הזו.
**רב** ענה שמדובר כשהחופר עמד בדין לפני שמת (ופסק דין כן נחשב כמלוה בשטר), ו**רב אדא בר אהבה** הסביר ש"הרגו" הכוונה שעשאו טריפה (עומד למות), ואחר כך דנו אותו. הגמרא מקשה ש**חגא** שנה שהשור מת והפיל עפר תוך כדי וקבר את החופר! ומסיקה שהדיינים ישבו על פי הבור וחייבו אותו לפני שמת וכך ההלכה שיורשים לא משלמים על נזק שאביהם הזיק אלא אם כן עמד בדין.

- הגמרא מביאה ברייתא שאומרת שהיוצא ליהרג מזים עליו (זורקים בשבילו על המזבח) מדם חטאתו ואשמו שהביא קודם, אבל אם חטא בשוגג באותה שעה אין נזקקין לו (לא ממתינים שיקריב קרבן). **רב יוסף** אמר שהטעם הוא שאין מענים את דינו.
**אביי** הקשה שאם ככה גם בקרבן שהביא קודם לא ימתינו, והגמרא עונה שמדובר כשהזבח כבר שחוט ונשאר רק לזרוק את הדם. הגמרא מקשה שאם הזבח לא שחוט, למה הברייתא לא חילקה כבר בהלכה הראשונה בין שחוט ללא שחוט? ועונה שהיא באמת חילקה: במה דברים אמורים כשהיה הזבח שחוט, אבל אם לא, נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נזקקין לו.

2. אשה הרה נגזר דינה למוות. ממתינים עם ההוצאה להורג עד שתלד?

### אשה מעוברת שיצאה ליהרג

המשנה אומרת שאשה שיצאה ליהרג אין ממתינים לה עד שתלד, אבל אם התחילה ללדת לפני גמר דינה ממתינים לה. הגמרא שואלת על הדין הראשון שפשוט, כי העובר חלק מגופה! ועונה שהיינו חושבים שהעובר ממון של הבעל, כי כתוב באנשים שנגפו אשה הרה ויצאו ילדיה,

"כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה", ולכן ממתינים שלא יפסידו את הבעל.
ושואלת: למה באמת לא ממתינים! ועונה שרבי אבהו אמר בשם **רבי יוחנן** שהמילה "גַּם" בפסוק של השוכב עם אשת איש, "וּמֵתוּ גַּם שְׁנֵיהֶם" מרבה את העובר, והמילה "שְׁנֵיהֶם" מלמדת ששני הנואפים, האיש והאשה, צריכים להיות בני עונשין (**רבי יאשיה**). הדין השני נובע מהעובדה שמשנעקר העובר ממקומו הוא גוף אחר.
**רב יהודה** אמר בשם **שמואל** שמכים אשה מעוברת שיוצאת ליהרג כנגד בית הריון כדי שהעובר ימות קודם ולא יצא אחרי מותה ולידה באשה מתה מבזה אותה. הגמרא שואלת: מכאן שהאם מתה קודם, והרי העובר מת תמיד קודם כמו שלמדנו מדין תינוק בן יומו, **שרב ששת** אמר שהוא נוחל מאמו ומנחיל לאחיו מהאב, ודווקא בן יום ולא עובר, כי העובר מת קודם והוא לא יורש את אמו להנחיל לאחים בקבר!
הגמרא עונה שזה במיתה רגילה, כי חיותו של העובר מועטה והוא מת קודם, אבל כשהאם נהרגה היא מתה קודם. הגמרא שואלת ממקרה שהעובר פירכס אחרי שאמו מתה מיתה רגילה! ועונה שזה פרכוס כזנב לטאה חתוך, שאין בו חיות.
**רב נחמן** אמר בשם **שמואל** שאשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאים סכין ומקרעים את כריסה כדי להוציא את העובר, כי יש מקרים שהיא מתה קודם.
הגמרא שואלת: פשוט, זה חיתוך בשר, ודין חובל הוא רק בבשר של חי! ו**רבה** ענה שנצרך להשמיע שמותר להביא סכין דרך רשות הרבים. הגמרא שואלת מה זה משמיע, והרי למדנו שמחללים שבת על ספק פיקוח נפש (מי שנפלה עליו מפולת)! ועונה שהחידוש הוא שמחללים שבת גם להצלת עובר, למרות שלא הייתה לו חזקת חיים (כמו שיש במפולת).

3. אשה נהרגה בבית דין והשאירה שיער. מותר לעשות ממנו פאה?

## שער האשה שנהרגה

המשנה אמרה שהאשה שנהרגה מותר להינות בשערה, ובהמה שנהרגה אסורה בהנאה.
הגמרא שואלת למה, והרי המת אסור בהנאה! **רב** ענה שמדובר באומרת "תנו שערי לבתי".
הגמרא שואלת: אם אמרה תנו את היד שלי לבתי נותנים? ועונה ש**רב** מדבר בפאה נכרית (שיער של אשה אחרת שקשור לשערה) וכשאמרה "תנו" גילתה שזה לא חלק מגופה, וכשלא אמרה הפאה נחשבת גופה ונאסרת.
הגמרא מקשה ש**רבי יוסי ברבי חנינא** הסתפק אם פאה של אשה צדקנית בעיר הנידחת נחשבת כגופה וניצלת או כממונה ונשרפת, ולדעת **רב** הרי היא כגופה! ועונה שהספק הוא בפאה שתלויה בסיכה, ו**רב** מדבר בפאה שמחוברת ממש.
**רב נחמן בר יצחק** הקשה שהמשנה משווה אשה לבהמה, ובבהמה מדובר בגופה, ולכן גם באשה מדובר בשיער ממש ולא בפאה נכרית. לכן הוא הסביר שהמשנה מדברת בשיער ממש, וההבדל הוא שבאשה מיתתה אוסרתה והשיער לא מת, כלומר, לא משתנה במיתה, ובבהמה גמר דינה אוסרתה (עוד קודם) כמו שלומדים מהפסוקים, ולכן גם מה שמחובר בה נאסר. **לוי** שנה ברייתא כדעת **רב** (שמחדשת שגם נויי המת, כמו פאה נכרית, אסורים בהנאה) ובריתא כדעת **רב נחמן בר יצחק**.

**הדרן עלך הכל מעריכין**

4. דוד, שהיה עני, שילם סלע לערכו, ואחר כך התעשר. הוא חייב להוסיף?

## **פרק שני: ערך מינימלי ומקסימלי**

המשנה אומרת שאין נערכין פחות מסלע (אפילו עני שאין לו את הערך השלם) ולא יותר מחמישים סלע (הערך הגבוה, של איש בן עשרים עד שישים). עני שהעריך אדם שערכו חמישים ונתן סלע (שלא היה בידו יותר) ואחר כך העשיר, לא נותן כלום, ואם נתן פחות מסלע הוא לא יצא ידי חובת נדרו, ואם העשיר, נותן חמישים.
היו בידי העני חמישה סלעים, והתחייב ערך של חמישים למשל: **רבי מאיר** אומר שהוא נותן רק אחת, ו**חכמים** אומרים שהוא נותן את כולן.
הגמרא שואלת מנין שאין נערכין פחות מסלע, ועונה מ"וְכָל עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ", והחמישים מ"וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כָּסֶף".
הטעם של **רבי מאיר** הוא שכתוב "חמישים" וכתוב "שקל", ולכן או חמישים (כשידו משגת) או שקל. **חכמים** אמרו ש"בשקל" בא ללמד שלא פחות משקל, ואם יש לו יותר, כתוב "עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר". **רבי מאיר** ענה ש"יד הנודר" בא ללמד שהולכים אחר יד הנודר ולא יד הנידר (עני שהעריך עשיר נותן ערך עני). ו**חכמים** ענו שזה ברור, ממילא שומעים מכאן שהולכים לפי 'ידו משגת' של הנודר, אז כמה שהוא יכול לתת.
**רב אדא בר אהבה** אמר שמי שהיו בידיו חמישה סלעים בלבד ונדר ערך פעמיים, ונתן על פי הכהן, ארבע לשנייה ואחת לראשונה, יצא ידי חובה, אפילו לדעת **חכמים**. הטעם הוא, שבעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מה שגבה גבה, ולכן ארבע סלעים לשנייה מספיקות (כי הכסף משועבד לראשונה, והוא לא נחשב 'אשר תשיג'), וכששילם לראשונה נשאר בידו רק סלע.

והגמרא ממשיכה בדף הבא לדון בכמה שאלות באותו מקרה.